

„Bojim sa to vyslovit,
ale my... my máme radi
Černobyľ. Zamilovali
sme si ho.“

Černobyľská modlitba (kronika budúcnosti)

Svetlana Alexijevič

absynt
prekliati / reportéri

~~absynt~~

Svetlana
Alexijevič
Černobyľská
modlitba
(kronika
budúcnosti)

Preklad: Silvia Šalatová

Prekliati reportéri
Absynt 2017

Sme vzduch, nie zem...

M. Mamardašvili

Copyright © 2013 by Svetlana Alexievich
All rights reserved.
Cover Art © Pavlína Morháčová

ISBN 978-80-89876-22-8

Publikáciu z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Historické fakty

„Bielorusko... Pre svet sme terra incognita – neznáma, nepreskúmaná zem. ‚Biele Rusko‘, takto približne znie názov našej krajiny v anglickom jazyku. O Černobyľe vedia všetci, ale iba v súvislosti s Ukrajinou a Ruskom. My ešte musíme o sebe prehovoriť...“

Narodnaja gazeta, 27. apríl 1996

„26. apríla 1986 o 1 hodine 23. minúte 58. sekunde séria výbuchov zničila reaktor i budovu štvrtého energetického bloku Černobyľskej atómovej elektrárne, nachádzajúcej sa neďaleko bieloruskej hranice. Černobyľská katastrofa sa stala najväčšou technologickou katastrofou 20. storočia.

Pre malé Bielorusko s desiatimi miliónmi obyvateľov to znamenalo národnú katastrofu, hoci Bielorusi žiadnu jadrovú elektrárňu nemajú. Je to pôvodne agrárna krajina s prevažne vidieckym obyvateľstvom. V rokoch Veľkej vlasteneckej vojny zničili nemeckí fašisti na bieloruskom území šesťstodevätnásť dedín spolu s ich obyvateľmi. Po Černobyľe prišlo Bielorusko o štyristoosemdesiatpäť dedín a osád, sedemdesiat z nich ostalo naveky pochovaných v zemi. V čase vojny zahynul každý štvrtý Bielorus a každý piaty dnes žije na kontaminovanom území. Ide o 2,1 milióna ľudí, z nich sedemstotisíc detí. Spomedzi faktorov demografického poklesu obyvateľstva zohráva najvýznamnejšiu úlohu radiácia. V Gomeľskej a Mogiľovskej oblasti (najviac postihnutých černobyľskou katastrofou) prevažuje úmrtnosť nad pôrodnosťou o 20 %.

V dôsledku katastrofy uniklo do ovzdušia 50×10^6 Ci* rádionuklidov, z nich 70 % pripadá na Bielorusko: 23 % jeho územia je zamorených rádionuklidmi s hustotou vyše 1 Ci/km² cézia 137. Pre porovnanie: Na Ukrajine je zamorených 4,8 % územia, v Rusku 0,5 %. Rozloha poľnohospodárskej pôdy s hustotou znečistenia od 1 a viac Ci/km² predstavuje vyše 1,8 milióna hektárov, znečistenie stronciom 90 s hustotou 0,3 a viac Ci/km² okolo 0,5 milióna hektárov. Z využitia pôdy na poľnohospodárske účely tak bolo vyradených dvestošesťdesiatštyritisíc hektárov pôdy. Bielorusko je krajinou lesov. Lenže 26 % lesov a väčšia časť lúk v povodí riek Pripiať, Dneper a Sož spadá do zóny rádioaktívneho znečistenia...

V dôsledku neustáleho pôsobenia malých dávok radiácie sa v krajine každým rokom zvyšuje počet pacientov trpiacich onkologickými ochoreniami, detí s mentálnou zaostalosťou, neurologicko-psychickými poruchami a genetickými mutáciami..."

Zborník „Černobyl“. „Bieloruská encyklopédia“, 1996, str. 7, 24, 49, 101, 149.

„Výsledky pozorovaní ukázali, že 29. apríla 1986 bol vysoký stupeň radiácie zaregistrovaný v Poľsku, Nemecku, Rakúsku, Rumunsku, 30. apríla vo Švajčiarsku a severnom Taliansku, 1. a 2. mája vo Francúzsku, Belgicku, Holandsku, Veľkej Británii a severnom Grécku, 3. mája v Izraeli, Kuvajte a Turecku...

Plynné látky, vymrštené do veľkej výšky a vznášajúce sa vo vzduchu, sa šírili globálne, 2. mája boli zaregistrované v Japonsku, 4. mája v Číne, 5. mája v Indii, 5. a 6. mája v USA a Kanade.

---

* Ci (Curie) – staršia jednotka intenzity rádioaktívneho žiarenia. Predstavuje stredný počet rádioaktívnych premien za jednotku času, matematicky 1 častica/1 sekunda (pozn. prekl.).

Stačilo menej ako týždeň a Černobyľ sa stal celosvetovým problémom...“

Zborník „Dôsledky Černobyľskej havárie v Bielorusku“. Minsk. Medzinárodný inštitút rádioekológie A. D. Sacharova. 1992, str. 82.

„Štvrtý reaktor, objekt, nazývaný *Úkryt*, stále vo svojich oloveno-železobetónových útrobach ukrýva dvesto ton jadrového materiálu. Palivo je pritom čiastočne premiešané s grafitom a betónom. Čo sa s ním deje dnes, to nevie nikto.

Sarkofág stavali narýchlo, bola to unikátna konštrukcia, inžinieri z Pitera* na ňu môžu byť pravdepodobne hrdí. Mala slúžiť tridsať rokov. Lenže sarkofág montovali „dištančným spôsobom“, platne spájali pomocou robotov a vrtuľníkov, a preto sú v ňom štrbiny. Podľa niektorých údajov dnes celková plocha štrbín a puklín prevyšuje dvesto metrov štvorcových, a naďalej z nich unikajú rádioaktívne aerosóly. Keď fúka vietor zo severu, na juhu je registrovaná popolčková aktivita s uránom, plutóniom, céziom. Okrem toho za slnečných dní a pri vypnutom svetle v reaktorovej hale vidno svetelné stĺpy dopadajúce zhora. Čo je to? Dohnútra preniká aj dážď. A ak sa do masy obsahujúcej palivo dostane vlhkosť, je možná reťazová reakcia...

Sarkofág je nebožtík, ktorý dýcha. Dýcha smrťou. Ako dlho mu to ešte vydrží? Na to neodpovie nikto, doteraz nie je možné priblížiť sa k mnohým uzlom a konštrukciám, aby sa zistilo, nakoľko sú pevné. Všetci však chápu, že poškodenie *Úkrytu* by viedlo k ešte strašnejším dôsledkom než v roku 1986...“

Časopis *Ogoňok*, č. 17, apríl 1996.

„Pred Černobyľom... pripadalo na stotisíc bieloruských obyvateľov osemdesiatdva prípadov onkologických ochorení.

---

* Slangový názov pre Petrohrad (pozn. prekl.).

Dnes je štatistika nasledovná: na stotisíc obyvateľov pripadá šesťtisíc chorých. Takmer sedemdesiatštyrinásobný nárast.

Úmrtnosť sa za posledných desať rokov zvýšila o 23,5 %. Na starobu umiera jeden človek zo štrnástich, ale umierajú najmä práceschopní ľudia vo veku štyridsaťšesť až päťdesiat rokov. V najviac zamorených oblastiach vyšlo pri lekárskejších prehliadkach najavo, že z desiatich ľudí je sedem chorých. Chodiš po dedinách a desí ťa rozloha rozrastajúcich sa cintorínov...“

„Dodnes nie sú niektoré čísla známe... Ešte stále ich držia v tajnosti, také sú príšerné. Sovietsky zväz poslal na miesto katastrofy osemstotisíc vojakov na vojenčine a likvidátorov, povolaných do služby. Priemerný vek likvidátorov bol tridsaťtri rokov. A chlapcov brali do armády hneď po škole...“

Len v Bielorusku je v zoznamoch likvidátorov zaevidovaných 115 493 ľudí. Podľa údajov Ministerstva zdravotníctva od roku 1990 do 2003 zomrelo 8 553 likvidátorov. Každý deň dvaja...“

„Príbeh sa začínal takto...“

Rok 1986... Na prvých stránkach sovietskych a zahraničných novín sú reportáže o súde s vinníkmi černobyľskej katastrofy...

A teraz... Predstavte si prázdny päťposchodový dom. Dom bez obyvateľov, ale s vecami, s nábytkom a oblečením, ktoré už nikto nikdy nebude môcť používať. Pretože ten dom sa nachádza v Černobyle... A práve v takomto dome mŕtveho mesta zvolali malú tlačovú konferenciu pre novinárov tí, ktorí mali vyniesť rozsudok nad vinníkmi atómovej havárie. Na najvyššej úrovni, v ÚV KSSZ, rozhodli, že o prípade sa musí pojednávať tam, kde došlo k trestnému činu. V samotnom Černobyle. Súd sa konal v budove miestneho domu kultúry. Na lavici obžalovaných sedeli šiesti – riaditeľ atómovej stanice Viktor Briuchanov, hlavný inžinier Nikolaj Fomin,

zástupca hlavného inžiniera Anatolij Ďatlov, vedúci zmeny Boris Rogožkin, vedúci prevádzky reaktora Alexander Kovalenko a inšpektor Štátneho dozoru nad jadrovou energetikou ZSSR Jurij Lauškin.

Miesta divákov sú prázdne. Sedia tu len novinári. Napokon, ľudia tu už nie sú, mesto ‚uzavreli‘ ako ‚zónu prísnej radiačnej kontroly‘. Bol toto azda dôvod, prečo sa súd konal práve tu? Veď čím menej svedkov, tým menej rozruchu. Nie sú tu žiadni kameramani ani západní novinári. Samozrejme, že na lavici obžalovaných chceli všetci vidieť desiatky zodpovedných úradníkov vrátane moskovských. Svoj podiel zodpovednosti mala niesť i moderná veda. No napokon stačili aj ‚malé ryby‘.

Rozsudok... Viktor Briuchanov, Nikolaj Fomin a Anatolij Ďatlov dostali po desať rokov. Pri ostatných boli tresty nižšie. Anatolij Ďatlov a Jurij Lauškin napokon zomreli vo väzení v dôsledku silného rádioaktívneho ožiarenia. Hlavný inžinier Nikolaj Fomin prišiel o rozum... A riaditeľ elektrárne Viktor Briuchanov si svoj trest odsedel do poslednej minútky, celých desať rokov. Z väzenia ho vítali jeho najbližší a niekoľko novinárov. Udalosť prebehla nebadane.

Byvalý riaditeľ žije v Kyjeve, pracuje ako obyčajný úradník v nejakej firme...

Takto sa príbeh končí...“

„Už čoskoro pristúpi Ukrajina ku grandióznej výstavbe. Nad sarkofágom, ktorý v roku 1986 zakrýval zničený štvrtý blok Černobyľskej atómovej elektrárne, sa objaví nový kryt pod názvom *Arka*. Na tento projekt v najbližšom čase vyčlení 28 darcovských štátov vstupné investície presahujúce 768 miliónov dolárov. Nový kryt má vydržať už nie tridsať, ale sto rokov. A naplánovaný je omnoho grandióznejšie, pretože má mať dostatočný objem na to, aby sa tam dali vykonávať práce na opätovnom pochovaní odpadu. Potrebný je masívny

základ – fakticky sa musí postaviť umelý skalný podklad z betónových stĺpov a platní. Potom sa musí pripraviť úložisko, kam sa bude prevážať rádioaktívny odpad spod starého sarkofágu. Najnovší kryt bude zhotovený z vysokokvalitnej ocele, schopnej odolávať gama žiareniu. Iba kovu sa spotrebuje osemnásttisíc ton...

Arka sa tak stane bezprecedentnou stavbou v histórii ľudstva. Unikátne budú najmä jej rozmery – pôjde o dvojité obal s výškou stopäťdesiat metrov. A z estetického hľadiska sa priblíži Eiffelovej veži...“

Podľa materiálov bieloruských internetových novín v rokoch 2002 – 2005.

Osamelý ľudský hlas

Neviem, o čom mám hovoriť... O smrti, či o láske? Alebo je to to isté... Tak o čom?

... brali sme sa iba nedávno. Ešte sme chodili po uliciach, držiac sa za ruky, dokonca aj keď sme išli do obchodu. Vždy spolu. Vrela som mu: „Lúbim ťa.“ Ale vtedy som ešte nevedela, ako ho ľúbim. Nemala som ani poňatia... Žili sme na ubytovni hasičskej jednotky, kde slúžil. Na prvom poschodí. A spolu s nami ešte tri mladé rodiny, mali sme jednu spoločnú kuchyňu. A dole na prízemí stáli hasičské autá. Červené hasičské autá. Bola to jeho práca. Vždy som vedela, kde je a čo je s ním. Uprostred noci počujem akýsi huk. Krik. Vykukla som z okna. Uvidel ma: „Zatvor okná a ľahni si spať. V elektrárni horí. Vrátim sa čoskoro.“

Samotný výbuch som nevidela. Iba plamene. Akoby všetko žiarilo... Celé nebo... Vysoké plamene. Dym. Hrozná páľava. A jeho niet a niet. Dym z horiaceho asfaltu, strecha elektrárne bola totiž zaliata asfaltom. Potom neskôr spomínal, že sa v ňom brodili ako v smole. Hasili oheň, ale ten sa plazil ďalej. Stúpal. Horiaci grafit zhadzovali nohami... Utekali hasiť bez špeciálneho odevu, odchádzali tak, ako boli, iba v košeliach. Neupozornili ich, že je to nebezpečné, zavolali ich predsa k obyčajnému požiaru...

Štyri hodiny... Päť hodín... Šesť... O šiestej sme mali cestovať k jeho rodičom. Sadiť zemiaky. Z mesta Pripiať do dediny Sperižie, kde žili jeho rodičia, je to štyridsať kilometrov. Siat, orať... Robil to rád. Matka často spomínala, ako ho s otcom nechceli pustiť do mesta, postavili dokonca nový dom. Vza-

li ho do armády. Slúžil v Moskve v hasičských oddieloch, a keď sa vrátil – len k hasičom a k hasičom! Nič iné ani nepripúšťal. (Mlčí.)

Niekedy akoby som počula jeho hlas... Taký živý... Ani tie fotky na mňa tak nepôsobia ako jeho hlas. Ale nikdy ma nevolá. Ani vo sne... To ja ho volám...

Sedem hodín... O siedmej som dostala správu, že je v nemocnici. Bežala som za ním, ale okolo nemocnice už stáli policajti, nikoho nevpúšťali. Iba sanitky. Policajti kričali: Nepribližujte sa k sanitkám, merače hlásia poplach! Nebola som sama, pribehli všetky ženy, ktoré mali v tú noc v elektrárni svojich mužov. Zúfalo som hľadala jednu moju známu, ktorá v tej nemocnici pracovala ako lekárka. Schytila som ju za plášť, keď vystupovala zo sanitky: „Pusť ma dnu!“ „Nemôžem! Je s ním zle. S nimi všetkými je zle.“ Držím sa jej plášťa: „Len sa pozrieť.“ „Tak dobre,“ vraví. „Bež. Na pätnásť, dvadsať minút.“ Zazrela som ho... Bol celý opuchnutý... Nebolo mu vidno ani oči... „Potrebujeme mlieko. Veľa mlieka!“ povedala mi moja známa. „Musia vypiť aspoň po tri litre.“ „Ale on nepije mlieko.“ „Teraz ho piť bude.“ Mnohí lekári, sestry, no najmä sanitárky v tejto nemocnici o nejaký čas ochorejú. Zomrú. Ale vtedy to ešte nikto nevedel...

O desiatej ráno umrel operátor Šišenok. Umrel ako prvý... V ten prvý deň... Dozvedeli sme sa, že pod ruinami ostal aj druhý – Valera Chodemčuk. Ani ho odtiaľ nevyťahli. Ostal tam, zabetónovaný. Ale vtedy sme ešte nevedeli, že oni všetci budú tí prví.

Pýtam sa: „Vasenka, čo mám robiť?“ „Choď preč! Odíď! Mysli na dieťa.“ Áno, bola som tehotná. Ale ako ho tam môžem nechať a odísť? Prosí ma: „Choď! Zachráň dieťa!“ „Najprv ti prinesiem mlieko a potom uvidíme.“

Pribehne moja priateľka Táňa Kibenok... Jej muž leží v tej istej izbe. Je s ňou jej otec, sú tu autom. Nasadneme a ideme po mlieko do najbližšej dediny asi tri kilometre za mesto...

Kupujeme celú kopu trojlitrových fliaš mlieka... Aspoň šesť, aby bolo dosť pre všetkých... Lenže od mlieka potom hrozne vracali... Stále strácali vedomie, dostávali infúzie. Lekári ktovie prečo tvrdili, že sa len priotrúvili plynom, nikto nehovoril o radiácii. A mesto sa zaplnilo vojenskou technikou, uzatvorili všetky cesty. Všade boli vojaci. Prestali chodiť prímestské vlaky aj rýchliky. Ulice umývali akýmsi bielym práškom... Bála som sa, ako zajtra pôjdeme na dedinu po čerstvé mlieko. Ešte stále nikto nehovoril o radiácii. Iba vojaci chodili s respirátormi... Obyvatelia mesta si niesli z obchodu chlieb, otvorené vrecká s cukríkmi. Na pultoch ležali koláče... Obyčajný život. Iba... Iba ulice umývali akýmsi práškom...

Večer nás už do nemocnice nepustili. Dookola more ľudí... Stála som oproti jeho oknu, on pristúpil k nemu a niečo mi kričal. Tak zúfalo! V dave niekto začul, že ich v noci odvážajú do Moskvy. Ženy sa zhrkli do jedného hlúčika. Rozhodnuté: ideme s nimi. Pustite nás k našim mužom! Nemáte právo! Bili sa, škriabali. Vojaci, ktorí už stáli v dvoch radoch, nás odtlačali. Vtedy vyšiel lekár a potvrdil, že naši muži naozaj poletia do Moskvy, ale musíme im priniesť oblečenie. To, ktoré mali na sebe v elektrárni, zhorelo. Autobusy už nechodili, tak sme cez celé mesto bežali... Pribehli sme s taškami, ale lietadlo už bolo preč. Naschvál nás takto oklamali. Aby sme nekrečali, neplakali...

Noc... Na jednej strane ulice autobusy, stovky autobusov (mesto už chystali na evakuáciu) a na druhej strane stovky hasičských áut. Pozvážali ich zovšadiaľ, zo všetkých kútov. Celá ulica sa topí v bielej pene. Kráčame po nej a nadávame, plačeme...

V rádiu oznámili, že mesto sa bude na tri až päť dní evakuovať, zoberte si so sebou teplé veci a teplákové súpravy, budete bývať v lese. V stanoch. Ľudia sa dokonca potešili – pôjdeme na výlet, do prírody! Oslávime tam Prvý máj! Aké

nezvyčajné! V meste si pripravovali šašlík, kupovali víno. Brali so sebou gitary, magnetofóny. Na májové oslavy sme sa predsa vždy tešili! Plakali len tie, ktorých muži utrpejú.

Ani neviem, ako som došla domov... Akoby som precitla, až keď som uvidela jeho matku: „Mama, Vasia je v Moskve! Odviezli ho špeciálnym lietadlom!“ A my sme dosadili zemiaky, kapustu (a o týždeň mali dedinu evakuovať!). Kto to vtedy vedel? Kto by to len tušil! Večer mi bolo zle, začala som vracať. Bola som tehotná – v šiestom mesiaci. Bolo mi tak zle... V noci sa mi sníva, že ma volá, kým ešte žil, volal ma vo sne: „Lusia! Lusenka!“ Odkedy umrel, ani raz ma nezavolať. Ani raz... (Plače.) Ráno vstávam s myšlienkou, že pôjdem do Moskvy sama. „Kam chceš takto ísť?“ plače matka. Zavolali sme teda otca. „Nech ťa tam aspoň odvezie.“ Vybrali z vkladnej knižky peniaze. Dali, čo mali. Všetky peniaze.

Cestu si nepamätám... Načisto mi vypadla z pamäti... V Moskve sme sa opýtali prvého policajta, v ktorej nemocnici ležia čiernobyľskí hasiči, a on nám to povedal. Čudovala som sa, lebo nás strašili, že je to štátne tajomstvo, prísne tajné.

Nemocnica č. 6 – na Ščukinskej...

Do tej nemocnice, keďže je to špeciálna rádiologická nemocnica, nepúšťali bez povolenia nikoho. Podplatila som vrátničku, pustila ma... Prezradila mi aj poschodie. Zase som kohosi prosila, žobronila... A tak sedím v pracovni u vedúcej rádiologického oddelenia – Angeliny Vasilievny Guskovej. Vtedy som ešte nevedela, ako sa volá, nič som si nedokázala zapamätať. Vedela som len, že ho musím vidieť. Nájstť.

Doktorka sa ma hneď opýtala:

„Milá moja! Moja drahá... Máš deti?“

Akože sa môžem priznať? Viem, že musím zatajiť svoje tehotenstvo. Ináč ma k nemu nepustí. Ako dobre, že som celkom tenká. Nič na mne nie je vidno.

„Mám,“ odpovedám.

„Koľko?“

Myslím si: „Musím povedať, že aspoň dve. Keď poviem jedno, tak ma nepustí.“

„Chlapca a dievča.“

„Keď už máš dve, tak už asi viac rodiť nebudeš. Teraz ma počúvaj: má zasiahnutú celú centrálnu nervovú sústavu, celú miechu...“

„No a čo,“ myslím si, „bude len trocha nervóznejší.“

„A ešte niečo: ak začneš plakať, okamžite ťa pošlem preč. Objímať a bozkávať sa nesmiete. Nepribližuj sa k nemu. Dávam ti polhodinku.“

Ale ja som vedela, že už odtiaľto neodídem. Ak odídem, tak len s ním. Prisahala som si!

Vchádzam... Sedia na posteli, hrajú karty a смеjú sa.

„Vasia!“ volajú ho.

Obracia sa:

„Ach, chlapi, ušiel som, ale aj tu ma našla!“

Je taký smiešny, pyžamo veľkosti štyridsaťosem a on nosí – päťdesiatdva. Rukávy krátke, nohavice krátke. Ale opuchy z tváre už zmizli... Podávali im akýsi roztok...

„A čože si sa tak odrazu stratil?“ pýtam sa.

Chce ma objať.

„Seď, len seď!“ lekárnica ho odo mňa odháňa. „Objímať sa nesmiete.“

Podarilo sa nám to obrátiť na žart. Zbehli sa aj chlapi z ostatných izieb. Všetci naši. Z Pripjati. Bolo ich dvadsaťosem, dopravili ich lietadlom. A čo u nás? Ako to vyzerá u nás v meste? Odpovedám, že sa začala evakuácia, celé mesto odvážajú na tri až päť dní. Chlapi mlčia... Boli tam aj dve ženy, jedna z nich mala v deň havárie službu. Zaplakala:

„Bože môj! Sú tam moje deti. Čo len s nimi bude?“

Chcela som s ním pobudnúť osamote, aspoň na minútku. Chlapi to vycítili, každý z nich si vymyslel nejakú výhovorku a vyšli na chodbu. Vtedy som ho objala a pobozkala. Odtiahol sa:

„Neseď vedľa mňa. Vezmi si stoličku.“

„Ale, to všetko sú hlúposti,“ mávla som rukou. „Videl si, kde to vybuchlo? Čo sa stalo? Veď vy ste tam boli prví!“

„Najskôr to bola nejaká sabotáž. Nieкто to urobil naschvál. Všetci naši si to myslia.“

Vtedy hovorili toto. Mysleli si to.

Keď som prišla nasledujúci deň, ležali už každý v samostatnej izbe. Prísne im zakázali vychádzať na chodbu. Rozprávať sa. Vyklopkávali si cez stenu: bodka-čiarka... bodka-čiarka... bodka... Lekári to vysvetľovali tým, že každý organizmus reaguje na dávky ožiarenia ináč a to, čo zvládne jeden, nevydrží druhý. Tam, kde ležali, žiarili azda aj steny. Zľava, sprava, aj na poschodí pod nimi. Všetkých ostatných pacientov odtiaľ vystaňovali, nebol tam nikto iný... Žiadni iní pacienti...

Tri dni som žila u svojich moskovských známych. Vraveli mi: Vezmi si hrniec, ber si misku, ber si všetko, čo potrebuješ, nehanbi sa. Takí boli tí ľudia... Takí! Varila som vývar z moriaka pre šiestich. Šesť našich chlapcov... Hasičov... Z jednej zmeny... V tú noc mali službu všetci: Vaščuk, Kibenok, Titenok, Pravik, Tiščura. V obchode som pre nich nakúpila zubnú pastu, kefky, mydlo. Nič z toho v nemocnici nemali. Kúpila som aj malé uteráčky. Čudujem sa teraz mojim známym, pravdaže sa báli, nemohli sa nebať, povrávalo sa už všeličo, ale aj tak mi neustále sami ponúkali: Ber si všetko, čo potrebuješ. Ber! Pýtali sa: Ako sa má a ako sa majú ostatní? Budú žiť? Žiť... (Mlčí.) Stretla som vtedy veľa dobrých ľudí, už si nespomínam na všetkých. Svet sa zúžil do jedného bodu. On... Len a len on... Pamätám si na jednu starú sanitárku, ktorá ma poučala: „Sú choroby, ktoré sa nedajú vyliečiť. Ostáva nám iba sedieť a hladkať ruku.“

Skoro ráno utekám na trh, odtiaľ k mojim známym, varím vývar. Všetko pomixovať, pomrviť, všetko rozdeliť na porcie. Ktosi ma poprosil: „Prines jabĺčko.“ So šiestimi pollitrovými fľašami... Vždy pre šiestich! Do nemocnice... Sedím tam

do večera. A večer opäť na druhý koniec mesta. Ako dlho by som to vydržala? O tri dni mi však povedali, že môžem bývať v ubytovni pre zdravotnícky personál priamo v areáli nemocnice. Bože, aké šťastie!!

„Ale tam nie je kuchyňa. Akože tam budem variť?“

„Už nemusíte variť. Ich žalúdky prestali prijímať potravu.“

Začal sa mi meniť pred očami – každý deň som sa stretávala s iným človekom... Popáleniny vychádzali na povrch... V ústach, na jazyku i lícach... Najprv sa objavili malé jazvičky, potom sa rozrastali. Sliznica sa mu odlupovala v celých kusoch, ako také biele blanky. Farba tváre... Farba tela... Je sivý... červený... popolavo hnedý... A všetko je to moje, také drahé, také milované! To sa nedá ani vypovedať! Ani napísať! Nieto ešte prežiť... Pomáhalo mi, že sa to dialo veľmi rýchlo, nebol čas premýšľať, nebol čas plakať.

Lúbila som ho! Ešte stále som ani nevedela, ako veľmi ho ľúbim! Veď sme sa len nedávno vzali, nestihli sme si ešte jeden druhého užiť. Kráčame po ulici. Schytí ma do náručia a zatočí. A bozkáva, bozkáva... Ľudia chodia okolo nás a usmievajú sa.

Klinika akútnej choroby z ožiarenia, zvyčajne to trvá štrnásť dní... Do štrnástich dní človek umiera...

V prvý deň ma v ubytovni celú zmerali dozimetrom. Odev, taška, peňaženka, topánky – všetko akoby „horelo“. A hneď mi to aj všetko vzali. Dokonca aj spodnú bielizeň. Iba mojich peňazí sa nedotkli. Namiesto toho som dostala nemocničný župan veľkosti päťdesiatšesť namiesto mojej štyridsaťštvorky a papuče veľkosti štyridsaťtri namiesto mojej tridsaťsedmičky. Povedali, že mi oblečenie možno ešte prinesú a možno nie, sotva sa bude dať „vyčistiť“. A takto som sa objavila pred nimi. Zľakli sa: „Bože, čo sa ti stalo?“ Aj tak som sa rozhodla, že ten vývar uvarím. Do sklenenej fľaše som kládla varnú špirálu... a hádzala tam kúsky kuracieho mäsa... Malé, celkom drobučké. A potom mi niekto dal svoj hrniec, asi to bola